

Terrassa moderna. Aquest segon apartat és clau per copsar les penúries econòmiques, socials i polítiques que van haver de patir els terrassencs, així com els estralls d'una guerra i sobretot una duríssima postguerra que capgiraria el món en què havien viscut fins aleshores els catalans.

El buidatge exhaustiu i la seva anàlisi posterior ha permès a Ferrer resseguir el dia a dia de les institucions i de la societat terrassenca del moment. La quotidianitat de la guerra, els allotjaments, l'endeutament públic i privat o la repressió marquen el relat de la guerra a Terrassa, alguns dels seus principals fets, així com l'estudi de les figures dels coronels Bricfeus i Busquets a Catalunya i en el seu exili posterior. Així mateix, els tres apartats dedicats a l'ocupació, la resistència i la lenta recuperació després de la guerra demostren la duresa del conflicte a Terrassa i la destrossa que significà la crema i el saqueig de la vila el setembre de 1713. A més a més, aquest darrer apartat posa les bases per a l'estudi de l'evolució de la Terrassa del segle XVIII, que ja compta amb nombroses investigacions.

Al final del llibre s'ofereix la transcripció de la crònica del pare Garriga i el llistat d'autoritats de les universitats de la vila i la forana entre 1699 i 1726, que és la base per a l'anàlisi del canvi de poder a la Terrassa dels Borbons. Ara bé, caldria fer notar que la importància donada als textos transcrits al llarg de l'obra hauria d'haver anat acompanyada d'una acurada transcripció, accentuació

i puntuació, seguint els criteris de l'edició dels dietaris de la Generalitat de Catalunya. En aquest sentit, la transcripció de la crònica del pare franciscà en seria una excepció.

Malgrat tot, hom no es pot estar de lamentar-se que una obra d'aquesta transcendència per a la historiografia egarenca no hagi estat objecte d'una edició molt més curosa. Amb una lectura acurada s'observen diversos errors tipogràfics d'estil i d'edició que no poden passar per alt a l'editorial.

En definitiva, una obra cabdal per entendre la Terrassa moderna, que ha superat les tradicionals interpretacions romàntiques de la caiguda de la vila el setembre de 1713. Ara la historiografia terrassenca té una obra que ressegueix els fets de la Guerra de Successió des de la rigorositat i la seriositat que aporta l'anàlisi de les fonts primàries.

Pol Meseguer Bell

COMPTE, M. Mercè; GALCERÁN, Teresa; RIVERO, Montse. **El jardí de la Masia Freixa. L'art dels jardins a la Terrassa industrial**. Terrassa: Ajuntament de Terrassa i Institució Catalana d'Estudis Agraris, 2014. 95 pàgines. ISBN (Ajuntament de Terrassa) 978-84-15421-09-2 i ISBN (Institut d'Estudis Catalans) 978-84-9965-241-2.

Les autores, membres del projecte Jardins i Jardiniers: Art, Ciència i Oficis als Països Catalans, amb aquest treball fan una interessant aportació a la migra-

da bibliografia que existeix sobre el món dels jardins al nostre país.

El llibre està estructurat en dos apartats, a més d'una breu introducció sobre l'art dels jardins que inclou les biografies dels pintors Rafael Benet i Vancells (1889-1979) i Joaquim Vancells i Vieta (1866-1942), i del músic Joan Llongueras i Badia (1880-1953). Tots d'una forma o altra van contribuir a fer dels jardins terrassencs una obra d'art d'éssers vius on els jardiniers serien els professionals encarregats de vetllar per l'equilibri del conjunt. Tanca el llibre una sèrie de reflexions de Natividad Pajares, cap de la secció de Parcs i Jardins de l'Ajuntament de Terrassa, sobre el que ha de ser la futura gestió del parc de Sant Jordi.

En un primer apartat es fa un breu repàs de la figura del pintor Rafael Benet com a dissenyador de jardins a la ciutat de Terrassa i en especial del seu treball al voltant de la Masia Freixa. Acompanyen aquesta part inicial uns breus apunts biogràfics de tres professionals de la jardineria coneguts del pin-

tor i que probablement van influir en la confecció del jardí: Artur Rigol i Riba, Joan Miranbell i Ferran i Joaquim Aldrueu i Arguyol. La confecció i disseny del jardí va ser un encàrrec de l'industrial tèxtil Josep Freixa i Argemí, que uns anys abans havia transformat gràcies a l'arquitecte Lluís Muncunill l'antiga fàbrica-quadra en habitatge familiar. En aquest apartat les autores han construït un discurs ben trenat, més si tenim en compte la migradesa i la dispersió de les fonts. A l'Arxiu Històric de Terrassa hem estat testimonis de la constància en la recerca d'una de les autores, la Mercè, que no ha estalviat esforços per tal de localitzar qualsevol dada que pogués aportar alguna novetat sobre la confecció d'aquest jardí i d'altres de coetanis. A part de la tasca de recerca històrica, és important destacar l'aportació del llibre pel que fa a la descripció de les espècies botàniques que s'hi van plantar i a la resta d'elements ornamentals dels quals es té constància des del jardí privat inicial fins que l'any 1959 esdevé un jardí municipal obert al públic. Les fotografies que trobem en aquest apartat són un element imprescindible per entendre com ha evolucionat aquest jardí al llarg del temps, des d'una interessant postal que ens mostra la Masia de l'any 1916 fins a un plànol actual de la Masia Freixa i els seus jardins.

La segona part del llibre és un magnífic passeig de descoberta pel patrimoni jardineria terrassenc de finals del s. XIX i inicis del XX. Bona part d'aquest patrimoni ha desaparegut i és per aquest

motiu imprescindible passejar-se per les pàgines d'aquest apartat il·lustrat amb nombroses fotografies per entendre el que va ser aquella Terrassa dinàmica i emprenedora on van confluïr una rica burgesia amb la presència d'artistes i intel·lectuals d'avantguarda. Aquest estudi té com a punt de partida els treballs del cronista local Baltasar Ragon, de qui fan un breu recull biogràfic. A partir de les dades recollides per aquest i altres autors coetanis i de la localització de fotografies i dibuixos, les autores fan un extens repàs pels jardins privats, de societats, d'indústries i de les institucions educatives i culturals de la nostra ciutat. Un recorregut nostàlgic on sorprenen fotografies com les dels jardins del Pantà, coneguts com els Campos, el jardí de la casa Mata o els jardins del Col·legi Terrassenc.

Un llibre que, en definitiva, ens farà valorar la importància artística dels pocs jardins que resten d'aquella època i que sovint passen desapercebuts quan passem per la nostra ciutat, i alhora ens pot fer obrir els ulls cap a jardins de nova creació fruit d'haver superat en bona part la pressió que suposava un creixement demogràfic intens i poc planificat.

Josep Lluís Lorca i Simon

BENINCASA PAGLIARO, Salvador i GARCÍA CAÑADAS, Josep Lluís. **Flamenco en Terrassa**. Barcelona: Ediciones Carena, 178 pàgines, 2013. ISBN: 978-84-15681-72-4

El llibre *Flamenco en Terrassa* és, en paraules dels seus autors, “*un guiño al olvido*”. Recuperar la història social i cultural de Terrassa és un dels objectius que ens plantejem des del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa. I l'obra de Salvador Benincasa i Josep Lluís García l'han complert amb escreix. Alguns pensem, com Walter Benjamin, que recuperar el passat és una tasca ineludible per als que volem aconseguir l'emancipació real dels éssers humans. El flamenc és un *quejió* que surt de les entranyes del poble, de la mà dels seus intèrprets i expressa els sentiments personals o col·lectius de les seves comunitats, en definitiva és un recull poètic i musical de la mentalitat popular. El llibre –escrit en castellà– és un *quejió*, una crida d'atenció i una sol·licitud de preservació d'aquesta part del patrimoni cultural terrassenc.

Terrassa és filla de la immigració i la seva cultura també. Una amalgama que s'ha anat ampliant amb l'arribada de diferents col·lectius humans. Un grup fo-